

Analize pedigreea i mendelijanske bolesti

Analize pedigreea

Genetičari koriste dijagrame - pedigree da prikažu porodične odnose i da prate koji rođaci imaju specifične fenotipe, ponekad i genotipe

- pedigree pomaže da se vodi evidencija o porodičnim relacijama i osobinama
- pedigree pokazuju Mendelova pravila

Simboli

		zdrava ženska, zdrava muška osoba
		ženska, muška osoba koja izražava crtu
		ženski odnosno muški nosilac – nosi gen, ali ne izražava crtu
		umrla ženska, umrla muška osoba
		osoba nespecifikovanog pola
		mrtвороđeno žensko, odnosno muško dete
		trudnoća
		spontani pobačaj
		prekinuta trudnoća (osjećena ako je abnormalna)

Linije

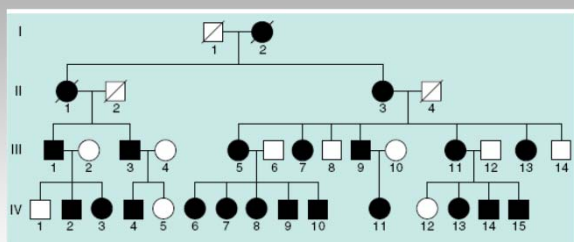
	generacija
	roditelji
	usvojenje (adopcija)
	siblinzi
	identični (monozigotni) blizanci
	fraternalni (dizigotni) blizanci
	roditelji u bliskom srodstvu
	bivša veza
	osoba zbog koje je pokrenuta analiza pedigreea (proband)

Brojevi

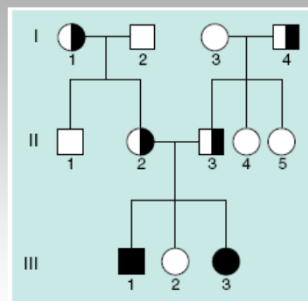
Rimski brojevi = generacije

Arapski brojevi = individue u generaciji

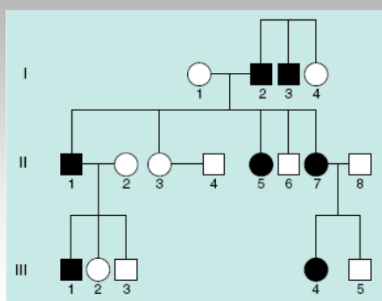
Primer pedigreea

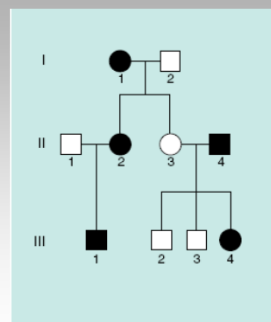
Pedigre za autozomno recesivnu crtu

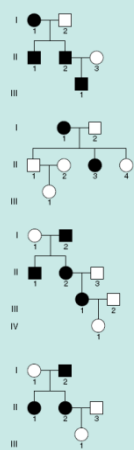
Pedigre za autozomno dominantnu crtu

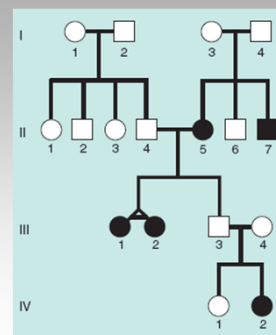
Nejasni (nekonkluzivni) pedigree

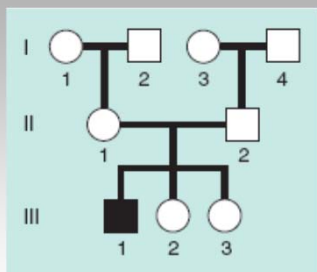
- koji obrazac nasleđivanja je prikazan na ova četiri pedigreea za isti poremećaj?

- pedigree za autozomno recesivno oboljenje
- koje osobe moraju biti nosioci?

- koje osobe moraju biti nosioci recesivne crte, a koje bi mogle biti?

Autozomno dominantno nasledne bolesti

- **Hantingtonova bolest** (Hantingtonova horea) - nasledna progresivna neurološka bolest
- progresivna ćelijska smrt u ćelijama centralnog nervnog sistema
- bolest se pojavljuje u srednjem životnom dobu, retko u mladosti
- primer potpune dominacije

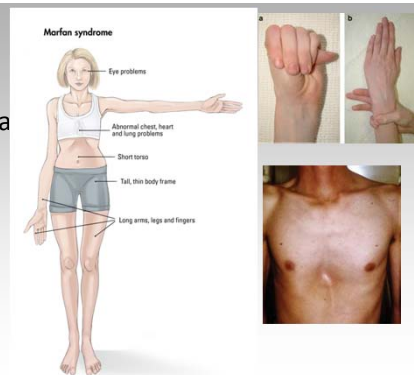
Autozomno dominantno nasledne bolesti

- **Miotonična distrofija tip 1**
- miotonija (produžena kontrakcija tj. odloženo opuštanje skeletnih mišića), mišićna distrofija, katarakta, frontalna čelavost i promene u radu srca

Autozomno dominantno nasledne bolesti

- **Marfanov sindrom:** problemi sa skeletom, očima i srcem
- karakterističan izgled
- degenerativne promene na krvnim sudovima

Autozomno dominantno nasledne bolesti

- **Ahondroplazija** uključuje patuljast rast zbog skraćenih ekstremiteta, veliku glavu s izbočenim čelom, kratke prste na šakama i stopalima
- Kod homozigota postoji letalni efekat gena
- tzv. genetička sposobnost je snižena

Elinor Simonds, plivačica

Efekat očevih godina kod AD bolesti

- očevi stariji od 45 godina imaju 4-5 puta veći rizik da dobiju dete s Marfanovim sindromom i ahondroplazijom nego oni sa 25 godina
- Efekat očevih godina pripisuje se akumulaciji mutacija tokom velikog broja mitotičkih deoba kroz koje prođe muška polna ćelija
- Mnoge mutacije posledica su grešaka u DNK kopiranju za vreme mitoze

Autozomno recesivne nasledne bolesti

- **cistična fibroza (CF):**
nagomilavanje gustog sekreta koji zatvara disajne puteve i na čiju podlogu se nadovezuje infekcija
- zahvaćeni su pluća i pankreas, sekundarno oštećenje srca
- multipli lokusi za CF i visoka stopa mutacija

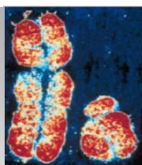
Autozomno recesivne nasledne bolesti

- **Fenilketonurija (PKU)** je urođena mana metabolizma aminokiseline fenilalanina
- mogućnost dijetnog lečenja
- skrining za celokupnu novorođenačku populaciju
- mentalna zaostalost, neurološki defeciti, psihomotorni nemir, svetla koža, kosa i oči, miris

Crte koje se nasleđuju preko gena na polnim hromozomima

- Y-vezane osobine su retke, zato što se na ovom hromozomu nalazi malo gena i mnogi među njima imaju svoje parnjake na X hromozomu
- Većina gena na X hromozomu nije povezana sa određivanjem pola i neophodna je za normalni razvoj ili fiziologiju kod oba pola.

X-vezano nasleđivanje

- Kod žena, X-vezane osobine se prenose kao i autozomne osobine
- Kod muške osobe jedna kopija X-vezanog alela rezultuje u ekspresiji crte ili bolesti
- Muškarac nasleđuje X-vezanu osobinu od majke, on je **hemizigot** za X-vezane osobine
- X-vezane crte se uvek prenose s majke na sina ili s bilo kojeg roditelja na ćerku, ali nema direktnog prenosa s oca na sina

X-vezano recesivno nasleđivanje

**kod muške osobe
koja je nasledila kopiju pojavljuje se uvek**

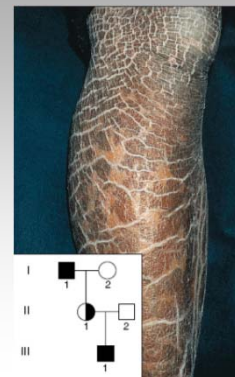
**pojavljuje se kod ženskih homozigota
ali ne i heterozigota**

**prenosi se sa heterozigotne ili homozigotne majke
na sina**

**aficirana ženska osoba ima aficiranog oca, i
majku koja je ili aficirana ili heterozigot**

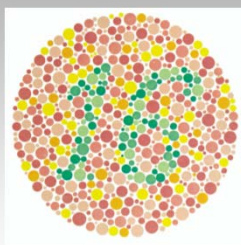
X-vezano recesivno nasleđivanje: Ihtioza

- nedostatak enzima blokira normalan metabolizam ćelija kože
- gornji sloj kože se ne može normalno oljuštiti, zbog čega je koža smeđa i nalik na krljušt

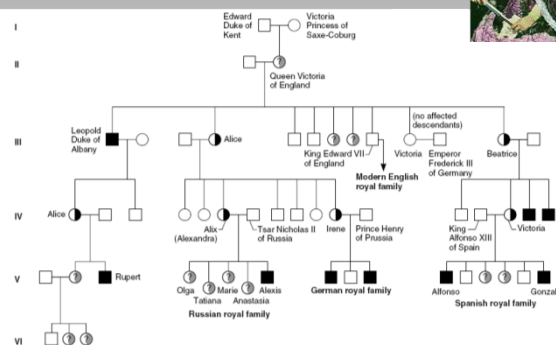

X-vezano recesivno nasleđivanje: slepilo za boje

- Mutacije u opsinskim genima uzrokuju tri tipa slepila za boje
- retka „plava“ forma – gen koji kontroliše kratkotalasne opsine (autozomni)
- Deuteranopija (zeleno), i protanopija (crveno) su X-vezane

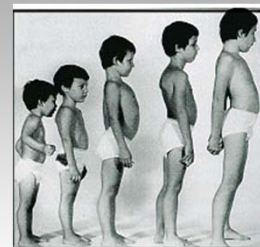
X-vezano recesivno nasleđivanje: Hemofilija A

- Hemofilija A je uslovljena je deficitom faktora VIII, proteina neophodnog za stvaranje fibrinskog ugruška.
- epizode krvarenja u velike zglobove
- hematomi, krvarenja nakon minornih povreda, gastrointestinalna krvarenja i krv u mokraći
- Hemofilija B je nasledni nedostatak faktora IX i nasleđuje se na isti način
- obe hemofilije uspešno se tretiraju derivatima faktora VIII i IX dobijenih iz plazme.

X-vezano recesivno nasleđivanje: Dišenova mišićna distrofija

- teška i progresivna mišićna distrofija – slabljenje mišića
- kratak vek
- bolest se prenosi preko zdravih ženskih nosilaca

X-vezano dominantno nasleđivanje

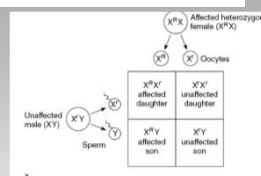
crtu se izražava kod ženskih osoba u jednoj kopiji

izražava se mnogo teže kod muških osoba

visoka stopa pobačaja kod aficiranih majki zbog letalnog efekta gena na muške embrione

X-vezano dominantno nasleđivanje: Incontinentia pigmenti

- lezije na koži
- mestimično gubljenje kose, vizuelni problemi, nedovoljno razvijeni zubi, napadi
- letalna za muški plod
- većini aficiranih osoba nedostaje glavni deo gena – esencijalnog modulatora, što utiče na diferencijaciju tkiva koja proizilaze iz ektoderma

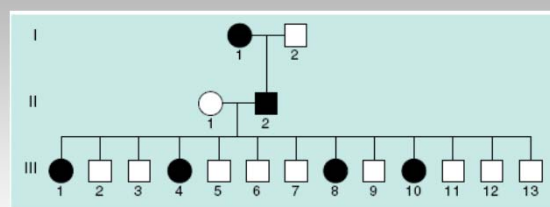

X-vezano dominantno nasleđivanje: kongenitalna generalizovana hipertrihoza (CGH)

- osoba ima mnogo suvišnih folikula dlake
- preterana prekrivenost lica i gornjeg dela tela dlakom
- blaže kod ženskih osoba
- mutirani gen je atavistički, kontroliše crtu koja je prisutna u predačkim vrstama.

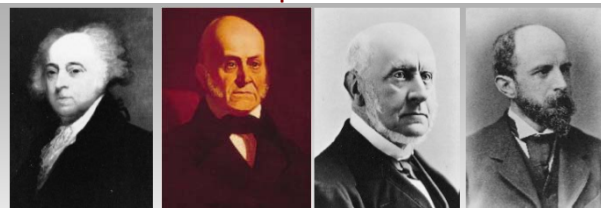
CGH: deo pedigreea velike meksičke porodice

Efekti pola na fenotip: polno ograničene crte

- Polno-ograničene crte zahvataju telesnu strukturu ili funkciju koja je prisutna samo kod muškaraca ili samo kod žena
- Gen može biti X-vezan ili autozoman
- Preeklampsija može biti jedna takva crta, ali su potrebna dalja istraživanja

Efekti pola na fenotip: crte pod uticajem pola

Porodica Adams: John Adams (1735–1826) je bio drugi predsednik SAD, John Quincy Adams (1767–1848) šesti predsednik, Charles Francis Adams (1807–1886) diplomata, a Henry Adams (1838–1918) istoričar